

Juha Torvinen

Luontosuhteet ja musiikki

Dialoginen sävellysprosessi teoksessa *Itämeri* [työnimi] multimedialle ja jousikvartetille

Säveltäjät: Lauri Supponen
Riikka Talvitie
Tutkija: Juha Torvinen
Rahoittajat: Tutkimusyhdistys Suoni ry
Suomen Säveltäjät ry:n Madetoja-säätiö
Kantaesitys: Meidän Festivaali 2021, Kamus-kvartetti

Johdannoksi

Ihmisillä on monia mahdollisia tapoja suhtautua ympärillään olevaan luontoon. Seuraavilla sivuilla on kuvattuna seitsemän erilaista ihmisen luontosuhdetta sekä niihin tehtyjä musiikillisia vastineita. Luontosuhdekuvaukset ja niiden pohjalta laadittu audiovisuaalinen materiaali ovat syntyneet Supposen, Talvitien ja Torvisen keskusteluissa talvikauden 2020–2021 aikana.

Materiaalia (luontosuhdekuvaukset, musiikkikatkelmat) tullaan hyödyntämään jo sävellysprosessin aikana yleisöpalautteen hankkimiseksi. Materiaalia ja yleisöpalautetta käytetään lopullisen teoksen koostamisessa kesän 2021 Meidän Festivaalia varten.

I Runsaudensarvimainen luontosuhde

Meidän on mahdollista suhtautua luontoon runsaudensarvena, joka tarjoaa loputtomasti varantoja ihmisen käyttöön: energiaa, materiaaleja, ravintoa ja elämyksiä. Ihmisen luontosuhteessa ei ole tämän näkökulman mukaan mitään ylittämättömiä haasteita. Kaikki ongelmalliselta vaikuttava on vain väärinymmärrystä tai merkitykseltään liioiteltua. Luonto korjaa kyllä itsensä. Voi olla niinkin, että kaikki oleva noudattaa suurempien voimien ylläpitämää järjestystä, jonka perimmäistä luonnetta emme edes ymmärrä. Tätä luontosuhdetta voi kutsua kornukopismiksi (lat. *cornucopia* = runsaudensarvi).

Esimerkki 1. Lauri Supponen: *X vs. Haahkat*

<https://youtu.be/26HkDrgsD9g>

Lauri Supponen:

”Kävin viime keväänä useamman kerran melomassa, ja Vallisaaren takaa löytyi joka kerta parvi soitimella olevia haahkoja. Niistä lähtevä ”o-uuu”-ääni on ollut minulle aina erityinen, eikä vähintään äänen koomisten,

antropomorfisten piirteiden vuoksi. Sain kerran kotiini ison pahvilaatikon, josta rystysellä hieroessa kuuluu tuo samainen "o-uuu"-ääni. Meillä on nyt siis olemassa sekä haahkoja että pahvihaahkoja. Kornukopistisen luontosuhteen peruspiirre, jonka mukaan luonto "tarjoaa loputtomasti varantoja ihmisen käyttöön" kääntyi minulla jostain syystä muotoon "merellä on loputtomasti haahkoja soitimella, joita ihmiset voivat napsia kuin karkkeja paperiveneistä". Siksi lähdin näissä ääniesimerkeissä liikkeelle pelkistetystä dramaturgiasta: 1) meressä on todella paljon haahkoja, 2) paikalle saapuu meriympäristöstä kiinnostunut (valkoinen mies-)säveltäjä Itämeren rannoilta, ja 3) kaikki haahkat katoavat (ainakin väliaikaisesti)."

Esimerkki 2. Riikka Talvitie: *Ei hetkahda mistään*

<https://youtu.be/Kn9qYFd9XjU>

Riikka Talvitie:

"Esimerkki lähtee liikkeelle Uuno Klamin *Merikuvia*-sarjan ensimmäisestä osasta 'Sumuinen aamu'. Osan alussa esitellään oboen ja fagotin hidas oktaavimelodia, joka avautuu jousisoitinmaton päälle. Melodia muistuttaa toisaalta merelle katsoessa syntyvää vaikutelmaa, impressiota. Toisaalta siinä on jotain hyvin suomalaista orkesterin käytön suhteen. Nykymusiikissa tämänkaltaisten luontoon assosioituvien puhallinmelodioiden käyttö on banaalia ja nykyestetiikan mieltymysten mukaan jopa kiellettyä. Minulle luontoaihe herättää kysymyksen näkökulmasta: Kenen ajatuksia esitän? Ilmaisenko itseäni vai tarjoanko yleisemmän ja historiallisemman esimerkin musiikillisesta assosiaatiosta? Esimerkissä musiikillinen luontoteema 'ei hetkahda mistään', vaikka joutuu erilaisiin ääniympäristöihin."

II Denialistinen luontosuhde

Denialistiseksi tässä kutsuttava luontosuhde liittyy läheisesti edelliseen, luontoa runsaudensarvena pitävään asenteeseen, mutta on sen kielteisempi versio. Denialistin mukaan esimerkiksi ilmastonmuutos on suuri väärinymmärrys tai poliitikkojen meille syöttämä valhe, jonka tarkoituksena on kaventaa yksilön vapautta. On myös mahdollista, että kaikessa on kyse vain suuryritysten juonesta: keksimällä ilmastonmuutos saadaan uusia tuotteita kaupaksi. Denialisti kieltää enemmistön ja asiantuntijoiden mielipiteen, jos se on ristiriidassa omien tarpeiden kanssa. Radikaaleimmat uskovat kansainvälisiin salaliittoihin, jotka tarkoituksellisesti ruokkivat väitteitä ympäristöongelmista.

Esimerkki 1. Lauri Supponen: *Talouskasvu*

<https://youtu.be/NSYBVvD3BbI>

Lauri Supponen:

”Viittauskohtana on KC Greenin meemi This is fine:

<https://www.theverge.com/2016/5/5/115...>

Katkelmassa jousi nousee väijäämättömästi soittimen yli, toisaalta tavanomaisessa kontaktissa soittimen kanssa, toisaalta siitä piittaamatta.

Asteikossa on aina vaaran tuntua – muoto ja materiaali ovat niin yksinkertaisia, että kaikki kuuluu. Asteikko on valheenpaljastaja.

Nousun suunta on jossain määrin paradoksaalinen, koska otelaudalla asteikkonousu tapahtuu kohti maata. Jousen noustessa otelautaa ylös (kirjaimellisesti) alkaa ensin soida varsinaisesti soitettavan kielen alas painautumisen myötä useampi kieli. Sitten jousi osuu soittimen reunoihin, soittajan käsiin ja lopulta kasvoihin ja hiuksiin.

Tavallaan asteikko sulaa pois kuin KC Greenin meemin knallipäinen, antropomorfinen koira kahvikuppinsa ääressä, huoneen tullessa liekkien syömäksi.”

Esimerkki 2. Riikka Talvitie: *Halonhakuureggae A*

<https://youtu.be/ELvBfTwbp1E>

Riikka Talvitie:

”Miten kieltäminen voisi ilmetä musiikillisesti? Tavallaan tästä luontosuhteeseen liittyvästä musiikillisesta katkelmasta ei voi päätellä sitä, miten kyseisen luontosuhteen omaava henkilö käyttäytyy luonnossa tai viihtyykö hän ylipäänsä luonnon keskellä. Emme myöskään tiedä hänen musiikkisuhteestaan. Lähestyin kieltämistä ei-kuulemisen ja ei-kuuntelemisen kautta. Muu toiminta peittoaa luonnon kuuntelemisen. Halonhakuu jatkuu, vaikka sirkkaparvi kuinka huutaisi apua.”

Esimerkki 3. Riikka Talvitie: *Halonhakuureggae B*

https://youtu.be/JJ_uZwod7VA

Riikka Talvitie:

”Edellinen esimerkki *Halonhakuureggae A* on toteutettu jousikvartetilla musiikillisin keinoin.”

III Romanttinen luontosuhde

Romanttisessa luontosuhteessa luonto näyttäytyy ihmeenä. Se on ihmisen ulkopuolella oleva kauneuden, täydellisyyden ja ihanteellisuuden alue. Ihminen voi tarkkailla luontoa etäältä ja pyrkiä ymmärtämään sen saloja. Luonto on kaikinensa jotain ylevää eli subliimia. Luonto on loputon mysteeri. Se on täynnä piileviä voimia

ja mekanismeja, joita jäljittelemällä ihminen voi yrittää täydellistyä itsekin. Asioiden perimmäinen luonne on kulttuurin ulkopuolella. Vain luonto on aitoa ja alkuperäistä.

Esimerkki 1. Riikka Talvitie: *Etäisyys*

https://youtu.be/Y_xYvWVgXYU

Riikka Talvitie:

”Tämä ajatus lähti liikkeelle siitä ajallisesta etäisyydestä, joka meillä on romantiikan ajan ylevään. Emme tänä päivänä pääse romantiikan ajan tunnelmiin, mutta silti tavallaan kuvittelemme samanlaisen kokemuksen syntyvän konserttitalissa.”

Esimerkki 2. Lauri Supponen: *Romanttinen jäljittely*

<https://youtu.be/370z1edGMOA>

Lauri Supponen:

”Romanttisen luontosuhteen kohdalla tartuin jäljittelyyn ja halusin apinoida tätä periaatetta. Viulu on jousikvartetissa historiallisesti ’johtajaoletettu’ tai ainakin sille kirjoitetaan keskimäärin eniten kantavia melodialinjoja. Sen rekisteri on aina korkeimmalla. Näin ollen viulu ja sen aikaansaamat korkeat äänet olkoot esimerkki tavoiteltavasta asemasta tai ’luonnosta’, jota kuolevaiset pyrkivät jäljittelemään samalla tietäen, etteivät tätä kaukaista totuutta koskaan tavoita.”

IV Ympäristötietoinen luontosuhde

Ympäristötietoisien luontosuhteen omaava ihminen on useimmiten koulutettu ja hyvinvoiva kaupunkilainen. Hän lajittelee jätteensä, antaa rahaa WWF:lle, ostaa sähköauton, kertoo pitävänsä luonnossa kulkemisesta, tekee ostoksilla ’vihreitä’ valintoja ja on aidosti huolissaan ilmastonmuutoksen vaikutuksista. Hänellä on huomattava tietoisuus ympäristön uhkakuvista, joista hän mielellään lukee ja keskustelee. Samalla hän kuitenkin noudattaa tavanomaista länsimaista elämäntapaa, johon kuuluu suuri energian- ja materiaalien kulutus. Valintatilanteessa oman ja läheisten hyvinvointi asettuu useimmiten ympäristöarvojen edelle.

Esimerkki 1. Riikka Talvitie: *Merilevä*

<https://youtu.be/YwSachH5KiS8>

Riikka Talvitie:

”Tälle luontosuhteelle, johon suuressa määrin samastun, on silmiinpistäväää tarttumisen ensimmäisiin ja helpohkoihin ideoihin. Niinpä marssin kauppaan ja ostin sushirulliin tarkoitetun leväpaketin. Ja sitten äänitin gamban soittoa levälevyllä.”

Esimerkki 2. Lauri Supponen: *Tekopyhyys*

<https://youtu.be/uSR1drSq344>

Lauri Supponen:

”Tässä kiinnitin huomiota siihen jännitteeseen, joka syntyy henkilön omantunnon ja kiinnostuksen ollessa suuntautunut ympäristöön ja ympäristön näkökulmasta vastuulliseen elämään, samalla kun henkilön elämäntavat ja teot rinnastuvat täysin eksploitiiviseen luontokäsitykseen. Ristiriita synnyttää eräänlaisen tekopyhyden, jota hahmotan tässä jousitriossa virityksen ja itse teoksen tuoman jännitteen avulla.”

V Irrallinen luontosuhde

Moni suurkaupunkiympäristössä asuva ihminen saattaa olla olosuhteiden vuoksi hyvinkin tietämätön siitä, mitä perinteisesti kutsutaan luonnoksi. Teknologiset mukavuudet, joukkoliikennevälineet, urbaanit asumismuodot ja jatkuvasti käytetty enemmän tai vähemmän esivalmistettu ravinto pitävät ihmisen perustavalla tavalla erillään ei-rakennetuista, ihmisen ulkopuolisista luonnonympäristöistä. Luonto on matkailuesitteiden, satukirjojen ja isovanhempien kuvailema kaukainen todellisuus. Se saattaa olla hetkittäisten elämysten lähde muttei mitään, johon ihmisellä olisi jokapäiväisen toiminnan tasolla yhteyttä.

Esimerkki 1. Lauri Supponen: *Purkkapallo*

<https://youtu.be/k0Nk-iNNorY>

Lauri Supponen:

”Irrallisesta luontosuhteesta tuli mieleeni se näennäinen välinpitämättömyys, joka heijastuu purkkapalloa poksauttelevasta teinistä jollain tylsällä, pitkällä luontoretellä auton takapenkillä. Vanhemmat ja isovanhemmat sekä hiukan vähemmän konfrontaatiohakuksessa iässä olevat sisarukset jaksavat ihmetellä ja pureutua suhteeseensa luontoon. Niin tämä teinikin, omalla tavallaan.”

VI Aktivistinen luontosuhde

Musertavat ympäristöongelmat ajavat monet aktivistiseen toimintaan. Luonnon pelastamiseksi on käytettävä kaikkia mahdollisia keinoja, sillä kyseessä on kaiken elollisen olemassaolon ehto. Kunhan ihmisille tai muille eliöille ei aiheuteta kärsimystä, ovat käytännössä kaikki kulloiseenkin tilanteeseen sopivat keinot sallittuja suuremman yhteisen hyvän tavoittelemiseksi. Hakkerointi, talojen ja työkoneiden valtauksat, mielenosoitukset, jatkuva mielipidevaikuttaminen (sosiaalisessa) mediassa, itsensä kaatouhan alla oleviin puihin sitominen jne. Nämä ovat hyväksytyjä toimintatapoja aktivistille, jos niiden katsotaan edistävän luonnon kokonaisuuden hyvinvointia.

Esimerkki 1. Riikka Talvitie: *Piiloviesti* (tekstityksen kanssa)

<https://youtu.be/KJ-GJwA6734>

Piiloviesti (ilman tekstitystä)

<https://youtu.be/z1DixVrxsPo>

Lauri Supponen ja Riikka Talvitie kysyvät:

”Voiko säveltäjä olla aktivisti ammattinsa ohella – tai ehkä vielä ytimekkäämmin – ammatissaan?”

VII Teknologiauskoinen luontosuhde

Ihmisen ja luonnon suhteessa on ongelmia. Tieteellisen tutkimuksen mukaan luonto ei kestä nykyisen kaltaista elämänmuotoamme. Teknologiauskoinen ajattelee kuitenkin, että innovatiivisen teknologian avulla kykenemme ennen pitkää korjaamaan nämä ongelmat. Kehitämme uusiutuvia energianlähteitä, rakennamme merien ja ilman puhdistamiseen laitteita, löydämme saastuttamattomia matkailumuotoja jne. Hätäily on turhaa. Tutkimus ja sitä ruokkiva talous pitävät huolen siitä, että nykyisistä ekologisista haasteista selvitään.

Esimerkki 1. Riikka Talvitien: *Luonto kontrollissa*

<https://youtu.be/25KN-eqEpZ4>

Riikka Talvitie:

”Tämä pieni katkelma on vanhasta sävellyksestäni *Luonnonoikku* viululle ja live-elektroniikalle. Siinä ajatus on, että viulisti kontrolloi luontoa ja saa sen hallintaansa – tai ainakin luulee saavansa.”

Esimerkki 2. Lauri Supponen: *Mikkikiertorondo*

<https://youtu.be/FTUCYCBuBwM>

Lauri Supponen:

”Äänentoistolaitteiden kehitys on muuttanut musiikin kuuntelua, ja siten myös musiikkia. Tämä katkelma on eräänlainen rapsodia teknologiauskoisuudelle.”